

Vlaanderen
is open ruimte

Handleiding

**Beoordeling van de vergunningsaanvraag voor
het wijzigen van houtige, lijnvormige kleine
landschapselementen**

**VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ**

VLM.be

Uitvoerder:

BOS+ Vlaanderen VZW
Geraardsbergsesteenweg 267
9090 Gontrode
www.bosplus.be

Opdrachtgever:

Vlaamse Landmaatschappij

Redactie:

Sanne Van Den Berge
Laura Van Vooren

Leden van de begeleidende stuurgroep:

Liselot Ledene (Inverde), Stefanie Brandt (ANB), Kristien Justaert (RLZH), Joke Maes (RLKGN), Judith Wouters (AWV), Ben Quintelier (DVW), Anse Kinnaer (OE), Tuur Jena (ALV), Joren Steurs (VVOG), Strosse Veerle (dOMG), Steven Verbanck (VMSG), Nadine Vervaet (VLM), Kevin Grauwels (VLM), Dirk Van Gijseghem (VLM), Koenraad Landuydt (VLM), Robin Van Heghe (provincie Oost-Vlaanderen), Ankatien Boulanger (RLRL), Jomme Desair (INBO), Amaury Sonnevile (INBO), Jo Van Valckenborgh (ADV)

Wijze van citeren: Van Den Berge, S. & Van Vooren, L. (2025). Handleiding: Beoordeling van de vergunningsaanvraag voor het wijzigen van houtige, lijnvormige kleine landschapselementen. Publicatie uitgebracht binnen het project Evaluatiestudie regelgevend kader en instrumenten inzake handhaving en ondersteuning van houtkanten (2024-2025) in opdracht van de Vlaamse Landmaatschappij.

Coverfoto: Houtkant in Turnhout, Sanne Van Den Berge, juli 2015

Datum: 09/12/2025

Versie oktober 2025. Deze handleiding is opgemaakt conform de regelgeving anno 2025.

INHOUD

Inhoud	3
Gebruikte afkortingen	4
Introductie en Leeswijzer	5
Module 1: Evaluatie van de vergunningsaanvraag.....	6
1.1 Wat is een houtig, lijnvormig klein landschapselement?	6
1.1.1 Voorbeelden van houtige, lijnvormige KLE	6
1.1.2 Valt buiten deze handleiding	8
1.2 Waarvoor wordt een vergunning aangevraagd?	9
1.2.1 Beheerwerken in KLE: al dan niet vergunningsplichtig	9
1.2.2 Wijzigen houtige, lijnvormige kleine landschapselementen	10
1.3 Is de aanvraag compleet?	11
Module 2: Geldende wetgeving	12
Module 3: Vergunningsaanvraag	15
3.1 Achterstallig beheer	15
3.2 Waarderingskader houtige, lijnvormige kleine landschapselementen	16
3.2.1 Vetocriteria via de ‘desktop sneltoets’	16
3.2.2 Te scoren criteria	18
3.3 Soortentoets	27
Module 4: Advies van AVES	28
Module 5: Beschermde goederen	29
5.1 Wijziging KLE is vergunningsplichtig onder het Natuurdecreet of het VCRO	29
5.2 Wijziging KLE is niet vergunningsplichtig onder het Natuurdecreet of het VCRO	29
Module 6: Voorschriften RUP	30
Module 7: Zorgplicht	30
Module 8: Toekennen vergunning	31
8.1 Vergunningsvoorwaarden achterstallig beheer	31
8.2 Vergunningsvoorwaarden rooien KLE	32
EXTRA info: Handhaving	34

GEBRUIKTE AFKORTINGEN

ANB: Agentschap voor Natuur en Bos

AOE: Agentschap Onroerend Erfgoed

AVES: Afdeling Adviezen, Vergunningen, Erkenningen en Subsidies binnen ANB

BWK: Biologische waarderingskaart

IVON: Integraal Verwevings- en Ondersteunend Netwerk

KLE: houtig(e), lijnvormig(e) klein(e) landschapselement(en)

RUP: Ruimtelijk uitvoeringsplan

SBP: Soortenbeschermingsprogramma

VCRO: Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening

VEN: Vlaams Ecologisch Netwerk

INTRODUCTIE EN LEESWIJZER

Houtkanten, hagen, heggen en bomenrijen maken al eeuwenlang deel uit van ons landschap. Ze zijn biodiversiteitshotspots en leveren nuttige diensten, zoals koolstofopslag, erosiebestrijding en het versterken van de landschapsbeleving. Daarmee vormen ze een groene ruggengraat die natuur, landbouw en wonen verbindt.

Deze landschapselementen worden samengevat onder de term **houtige, lijnvormige kleine landschapselementen (KLE)**. In deze handleiding verwijst de afkorting KLE naar hagen, heggen, houtkanten en bomenrijen. Andere kleine landschapselementen zoals poelen en wegbermen worden hier niet behandeld.

Ondanks hun waarde verdwijnen KLE uit het Vlaamse landschap. Om dit tegen te gaan, voeren overheden op verschillende niveaus stimulerend beleid, van het Vlaams Houtkantenplan tot lokale initiatieven in provincies, regio's en gemeenten.

KLE zijn vaak ook wettelijk beschermd. Het wijzigen of vellen ervan is meestal vergunningsplichtig of expliciet verboden. De vergunningverlener speelt dan ook een sleutelrol in de bescherming van KLE in Vlaanderen. Uit recent onderzoek blijkt dat 90% van de aanvragen voor het vellen van bomen (al dan niet deel uitmakend van lijnvormige KLE) in Vlaanderen wordt goedgekeurd¹. Ook bleek uit een recente bevraging van omgevingsambtenaren² dat meer dan de helft van de bevroegden geen beslissingsboom of afwegingskader gebruikt bij de beoordeling van vergunningsaanvragen.

De handleiding die u momenteel doorneemt, wil hier soelaas bieden. Er wordt een eenvoudig te doorlopen **waarderingskader voor KLE** aangereikt, dat tot een 'score' leidt van de KLE in kwestie. Aan deze score worden concrete vergunningsvoorwaarden gekoppeld.

Concreet

Deze handleiding is in de eerste plaats opgesteld voor **lokale omgevingsambtenaren**, die over heel wat vergunningaanvragen voor het wijzigen van KLE oordelen, alvorens deze naar het college van burgemeester en schepenen gaan voor de finale beoordeling. We geven alle stappen (modules genoemd) mee die mogelijks moeten doorlopen worden om deze beoordeling te kunnen doen.

¹ Peeters, B., De Vroey, L., Verstraeten, J., Van Genechten, S. (2022) Kappen en aanplanten van bomen en vegetatiewijzigingen: een screening van de huidige wetgeving en vergunningverlening. Eindrapport iov Departement Omgeving

² Van Den Berge, S., Forceville, E., Van Vooren, L. (2024) Regelgeving, handhaving en ondersteuning van houtkanten en andere KLE in Vlaanderen: stand van zaken en mogelijkheden tot optimalisatie. Rapport uitgebracht binnen het project Evaluatiestudie regelgevend kader en instrumenten inzake handhaving en ondersteuning van houtkanten (2024) In opdracht van Vlaamse Landmaatschappij

MODULE 1: EVALUATIE VAN DE VERGUNNINGSAANVRAAG

Bij het beoordelen van een vergunningsaanvraag voor het wijzigen van houtige, lijnvormige kleine landschapselementen (KLE), is het belangrijk om na te gaan of het effectief om houtige, lijnvormige KLE gaat, en of de handeling waarvoor de aanvraag gebeurt effectief vergunningsplichtig is.

Wanneer blijkt dat de aangevraagde handeling vergunningsplichtig is, moet de volledigheid van de vergunningsaanvraag gecontroleerd worden.

In module 1 kaderen we daarom

- *wat er onder houtige, lijnvormige kleine landschapselementen valt – en wat niet (deel 1.1);*
- *welke handelingen vergunningsplichtig zijn – en welke niet (deel 1.2; met verdere doorverwijzing naar module 2).*
- *Welke delen van de vergunningsaanvraag ingevuld moeten zijn (deel 1.3)*

1.1 WAT IS EEN HOUTIG, LIJNVORMIG KLEIN LANDSCHAPSELEMENT?

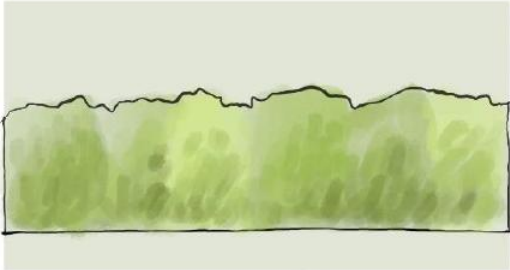
1.1.1 Voorbeelden van houtige, lijnvormige KLE

Houtige, lijnvormige KLE zijn er in alle vormen en maten. Het gaat telkens om lineaire stroken van bomen en / of struiken, die spontaan gegroeid of bewust aangeplant zijn, bv. langs (water)wegen of op perceelsgrenzen.

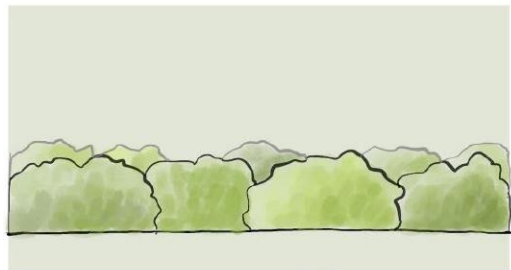

Beekbegeleidende bomenrij van populier (vallei van de Oude Kale). © Yves Adams, VILDA

Gekende voorbeelden (en veelgebruikte termen) zijn hagen, heggen, houtkanten en bomenrijen. Andere termen die soms gebruikt worden zijn struikengordels, houtsingels, houtwallen, ...

Haag

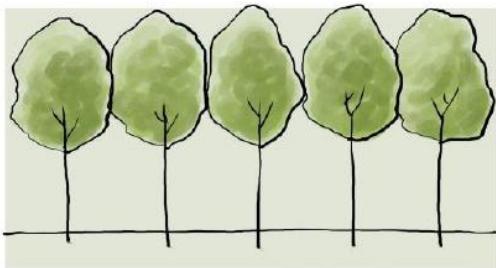
Heg

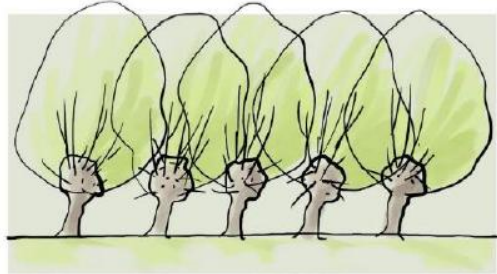
Houtkant in hakhoutbeheer

Houtkant in hakhoutbeheer met overstaanders

Bomenrij

Knotbomenrij

Struikengordel

Houtsingel

Bron afbeeldingen: Van Den Berge et al. 2022 © Provincie Antwerpen

Het **onderscheid** tussen deze verschillende elementen is in wezen **niet belangrijk**, omdat ze onder dezelfde wetgeving vallen, namelijk het **Natuurdecreet**.

Belangrijk om te weten is dat wanneer ook bomen met een stamomtrek van meer dan 1 meter, gemeten op een hoogte van 1 meter, voorkomen in het element, ook de **Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening (VCRO)** van kracht is. In dat geval spreken we van een 'dubbele KLE'.

1.1.2 Valt buiten deze handleiding

Bos

Wanneer het element minstens drie bomenrijen omvat en 10 meter breed is (gemeten aan de buitenkant van de stam), dan kan het element als bos beschouwd worden: in dat geval geldt het Bosdecreet (deze grens wordt door het Agentschap voor Natuur en Bos (ANB) als richtlijn gehanteerd, maar is niet opgenomen in de wetgeving).

Deze handleiding geldt niet voor bos. Raadpleeg bij twijfel het ANB voor de verdere behandeling van de vergunningaanvraag.

Voorbeeld van een strook bomen en struiken die meer dan 10 meter breed is. Het ANB beslist of hier al dan niet het Bosdecreet geldig is. © Eef Govers

1.2 WAARVOOR WORDT EEN VERGUNNING AANGEVRAAGD?

1.2.1 Beheerwerken in KLE: al dan niet vergunningsplichtig

Regulier beheer

Onder regulier beheer vallen de **normale onderhoudswerken** zoals het verderzetten van hakhoutbeheer, knotbeheer, scheren of snoeien. Deze werken brengen geen wijziging toe aan de soortensamenstelling of andere specifieke karakteristieken van de KLE en zijn dus niet vergunningsplichtig.

Alle handelingen die onder regulier beheer vallen worden beschreven in de Code Goede Natuurpraktijk (bijlage 1 van de omzendbrief LNW/98/01). Voor beheer langsheen waterlopen, bestaat een aparte Code Goede Natuurpraktijk (Besluit van de Vlaamse Regering tot vaststelling van een code van goede natuurpraktijk voor het beheer van waterlopen, 2015).

Hoewel het regulier onderhoud niet vergunningsplichtig is, dienen de werkzaamheden wel strikt uitgevoerd te worden in de periodes zoals aangegeven in de Code Goede Natuurpraktijk: buiten deze periodes worden de activiteiten alsnog vergunningsplichtig.

Regulier beheer uitvoeren houdt daarnaast in om enkele richtlijnen in acht te houden, zoals rekening houden met de beheercycli van de soorten. Zo worden telgen (hakhoutbeheer) en loten (knotbeheer) het best regelmatig geoogst, telkens wanneer ze een takdiameter tussen de 10-20 cm hebben (afhankelijk van de soort en de standplaats verschilt de duur van de beheercyclus).

Achterstallig beheer

Bij het verwijderen van telgen / stammen **vanaf een diameter van 20 cm** (gemeten aan de stamaanzet) spreken we over **achterstallig beheer** en is voorzichtigheid geboden: het **opnieuw in beheer** nemen van hakhoutstoven of de **eerste keer afzetten** van opgaande bomen kan nefast zijn voor de vitaliteit van de KLE en dit kan de KLE beschadigen of vernietigen. In dat geval is het uitvoeren van achterstallig beheer vergunningsplichtig – afhankelijk van de ruimtelijke bestemming en de eventuele overdrukken: **ga verder naar module 2.**

Het verderzetten van achterstallig beheer kan dan na beoordeling geweigerd of vergund worden, met specifieke vergunningsvoorwaarden hieraan gekoppeld (verder uitgewerkt in module 8).

*Stevig uitgegroeide telgen op een hakhoutstoof van zomereik. Hernemen van het hakhoutbeheer geldt als achterstallig en is dus vergunningsplichtig.
© Sanne Van Den Berge*

1.2.2 Wijzigen houtige, lijnvormige kleine landschapselementen

Wijzigen van de KLE omvat **alle werken die niet onder 'normaal onderhoud' vallen**.

De ruimtelijke bestemming en de eventuele overdrukken waarin de houtige, lijnvormige KLE gelegen is, bepaalt of het wijzigen van de KLE al dan niet vergunningsplichtig of verboden is. **Ga naar module 2.**

Houtige, lijnvormige KLE waarvoor verbodsbepaling op wijzigen geldt

Het Natuurdecreet stelt dat het wijzigen van holle wegen of graften verboden is in Vlaanderen (artikel 7, Natuurbesluit).

- ➔ Holle wegen zijn wegen die uitgesleten zijn door uitspoeling door hemelwater of door veelvuldig gebruik, waardoor de weg tussen twee hellingen ligt.
- ➔ Graften zijn sterke knikken in het reliëf van hellinggronden.

Wanneer een vergunningsaanvraag dergelijke ingrepen omvat, moet de aanvraag onontvankelijk verklaard worden en moet de aanvrager een individuele afwijking op dit verbod aanvragen bij het ANB. De aanvraag is onontvankelijk zolang deze afwijking niet is toegevoegd. Indien het wijzigen van bomen of struiken op een holle weg of graft slechts een onderdeel is van een ruimere aanvraag (bijvoorbeeld samen met het rooien van een boom die onder de vergunningsplicht van de VCRO valt), wordt de volledige aanvraag inhoudelijk beoordeeld, maar wordt de uitvoering opgeschort tot de afwijking is toegekend.

Een holle weg met bomen en struiken: een 'dubbele KLE'. Voor het wijzigen van deze KLE is een individuele afwijking nodig en een stedenbouwkundige omgevingsvergunning voor het kappen van de bomen. © Regionaal Landschap Brabantse Kouters

Met bomen begroeide graften: een 'dubbele KLE'. Voor het wijzigen van deze KLE is een individuele afwijking nodig en een stedenbouwkundige omgevingsvergunning voor het kappen van de bomen.
© ToerismeVaals.nl

1.3 IS DE AANVRAAG COMPLEET?

Opdat de vergunningsaanvraag ontvankelijk is, moet ze in de eerste plaats compleet zijn. Het wijzigen van lijnvormige, houtige KLE valt onder de **omgevingsvergunning voor vegetatiewijziging**. Wanneer in deze KLE echter ook bomen aanwezig zijn met een diameter van minimaal 1 meter op een hoogte van 1 meter, is ook een **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen** vereist. Beide aanvragen kunnen in hetzelfde dossier behandeld worden, namelijk de omgevingsvergunning, maar vergen wel verschillende onderdelen.

Elke vergunningsaanvraag moet getoetst worden aan de mogelijke effecten op natuurwaarden. De aanvraag moet voldoende informatie bevatten om te kunnen beoordelen of schade aan natuurwaarden vermijdbaar is (Art 16 Natuurdecreet). Momenteel worden in het addendum "Vegetatiewijzigingen" (V1) en het addendum "Effecten op de biodiversiteit" (E6) al vragen gesteld over de aard van de werken, de noodzaak, de uitvoeringstechniek, mitigerende maatregelen en – in VEN-gebieden – het onderscheid tussen onvermijdbare en vermijdbare schade.

In de praktijk blijkt dat het begrip *vermijdbaar* moeilijk hanteerbaar is. Er bestaat geen uniform toetsingskader dat objectief bepaalt welke schade vermijdbaar is en welke niet. Om de vermijdbaarheid van de schade zo goed mogelijk in te schatten, is voldoende en duidelijke informatie nodig over de aanwezige soorten, landschappelijke context, motivatie voor de ingreep, alternatieve scenario's en mogelijke mitigerende maatregelen. Zonder deze gegevens kan de vergunningverlener enkel op basis van aannames werken, wat de objectiviteit van de beoordeling ondermijnt.

MODULE 2: GELDENDE WETGEVING

Afhankelijk van de ruimtelijke bestemming en de eventuele overdrukken, gelden andere regels in het **Natuurdecreet, Onroerenderfgoeddecreet en VCRO** voor het wijzigen van houtige, lijnvormige KLE. Dit beïnvloedt de verdere acties. In module 2 geven we mee welke verdere modules te volgen in functie van de ruimtelijke bestemming en de overdrukken. We geven ook mee welke bijkomstige voorwaarden het VCRO oplegt.

Tabel 1 geeft een overzicht welke modules te volgen afhankelijk van de ruimtelijke bestemming en de overdruk:

Tabel 1: overzicht van de te volgen modules volgens ruimtelijke bestemming en overdruk

RUIMTELIJKE BESTEMMING	Landschappelijke waardevolle agrarische gebieden, agrarische gebieden	MODULE 3
	Groen-, park-, buffer-, bos-, natuurontwikkelings-, vallei- en brongebieden, agrarische gebieden met ecologisch belang of waarde, agrarische gebieden met bijzondere waarden en alle vergelijkbare bestemmingsgebieden	MODULE 4
	Gemengd openruimtegebied met cultuurhistorische waarde	MODULE 6
	Overige bestemmingen	MODULE 7
OVERDRUKKEN	VEN (GEN of GENO)	Verbod op wijziging, tenzij ontheffing wordt verkregen
	IVON	MODULE 4
	Ramsar-gebieden	MODULE 4
	Vogel- en habitatrichtlijngebied	MODULE 4
	Beschermde duingebieden	MODULE 4
	Beschermde cultuurhistorisch landschap, archeologische site, monument, stads- of dorpsgezicht	MODULE 5
	Erfgoedlandschap (RUP)	MODULE 6

De ruimtelijke bestemming en de overdrukken kunnen nagegaan worden via [Geopunt Vlaanderen](#) en het [Geoportaal van Onroerend Erfgoed](#).

In bepaalde bestemmingen en overdrukken, is voor het wijzigen of verwijderen van kleine landschapselementen een omgevingsvergunning vereist.

Artikel 9 van het Vegetatiebesluit bepaalt echter dat deze vergunningsplicht (en de bijhorende verbodsbepalingen) **niet geldt in een aantal specifieke situaties**, op voorwaarde dat de zorgplicht, de plicht

om vermijdbare natuurschade te vermijden en de beschermingsregels voor Speciale Beschermingszones (onder de Vogel- en Habitatrichtlijn) gerespecteerd worden.

Wanneer aan die basisvoorwaarden is voldaan, geldt de vergunningsplicht **niet** voor activiteiten die:

1. **plaatsvinden op huiskavels** van een vergunde woning of bedrijfsgebouw, binnen een straal van maximaal 100 meter rond het gebouw (of 50 meter als het perceel in een groen-, park-, buffer- of bosgebied ligt).
2. **worden uitgevoerd op basis van een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen**, verleend volgens de wetgeving op de ruimtelijke ordening, mits voorafgaand **advies van het ANB**.
3. **uitgevoerd worden op basis van een vergunning of machtiging krachtens het Bosdecreet**
4. **uitdrukkelijk zijn opgenomen in een goedgekeurd plan of project**, zoals een beheerplan, landinrichtingsplan, etc.
5. **onder en in overeenstemming met de beschermingsbepalingen van het VEN** vallen.

De **lokale omgevingsambtenaar** vraagt advies op bij AVES (afdeling Adviezen, Vergunningen, Erkenningen en Subsidies binnen ANB). In agrarisch gebied geeft AVES meestal standaardadvies. Het is vervolgens aan de omgevingsambtenaar om de vergunningsaanvraag te beoordelen: ga verder naar MODULE 3.

In een ruimtelijk kwetsbaar gebied (art. 1.1.2 °10 in VCRO), IVON-gebied, Ramsar-gebied, Vogel- of Habitatrichtlijngebied en in beschermde duingebieden geeft AVES inhoudelijk advies. Ga verder naar MODULE 4.

In beschermd cultuurhistorisch landschap, beschermde archeologische site, een beschermd monument en een beschermd stads- of dorpsgezicht geeft AOE toelating of advies. Ga verder naar MODULE 5.

In een erfgoedlandschap opgenomen in een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP), gelden de voorschriften van het RUP. Indien dit samenvalt met een bestemming als gemengd openruimtegebied met cultuurhistorische waarde, geeft AOE advies. Ga verder naar MODULE 6.

In de overige ruimtelijke bestemmingen is vanuit het Natuurdecreet geen vergunning nodig. Wel geldt steeds de zorgplicht; ook dit kan meegedeeld worden aan de vergunningaanvrager: ga naar MODULE 7.

Indien de voorgenomen ingreep gelegen is in VEN-gebied, geldt er een verbod op het wijzigen van KLE volgens het Natuurdecreet. Voor stedenbouwkundige handelingen is hier geen verbod.

De vergunningsprocedure kan pas verdergezet en uitgevoerd worden **na het verkrijgen van een ontheffing op het verbod volgens het Natuurdecreet** bij het ANB.

Zonder deze ontheffing is de aanvraag **onvolledig/onontvankelijk** en kan er **geen uitvoerbare vergunning voor stedenbouwkundige handelingen** worden verleend.

Bijkomstige vergunning voor wijzigen onder VCRO

Indien er bomen met een stamomtrek van meer dan 1 meter op een hoogte van 1 meter voorkomen in de houtige, lijnvormige KLE, is voor deze bomen ook de **VCRO** van toepassing.

De VCRO stelt dat er in principe altijd een **omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen** aangevraagd moet worden om deze te vellen, behalve als voldaan is aan **alle** volgende voorwaarden:

- De boom maakt geen deel uit van een bos;
- De boom staat in woongebied in de ruime zin, in een agrarisch gebied in de ruime zin of in een industriegebied in de ruime zin;
- De boom staat binnen een straal van maximaal 15 meter rondom de vergunde woning of het vergunde (landbouw)bedrijfsgebouw;
- De boom staat niet op openbaar terrein.

Echter, deze vrijstelling geldt niet:

- indien de handelingen strijdig zijn met strengere stedenbouwkundige verordeningen, de voorwaarden van de omgevingsvergunning, de ruimtelijke uitvoeringsplannen of andere plannen zoals vernoemd in Art. 1.4 van het Vrijstellingsbesluit
- voor handelingen waarvoor een milieueffectrapportage, passende beoordeling of mobiliteitsstudie moet worden opgemaakt
- voor handelingen plaatsvinden binnen een strook van 5m langs een waterloop of specifieke situaties beschreven in Art. 1.6 van het Vrijstellingsbesluit

Op openbaar domein moet geen omgevingsvergunning aangevraagd worden voor het verwijderen van bomen, onder voorwaarde dat er een heraanplanting gebeurt in de onmiddellijke omgeving in het eerstvolgende plantseizoen.

Ook bij acuut gevaar en mits daarbij toestemming van de burgemeester, of wanneer het wijzigen opgenomen is in een goedgekeurd natuurbeheerplan, is geen vergunning nodig.

Opgelet, de VCRO geldt op Vlaams niveau. Op gemeentelijk niveau kunnen strengere bepalingen gelden voor het kappen van bomen.

Deze bomenrij in agrarisch gebied bestaat uit zomereiken met een stamomtrek groter dan 1 m (op 1 m hoogte gemeten). Voor het rooien van deze bomenrij is zowel een omgevingsvergunning voor wijzigen van KLE als een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen nodig. © Sanne Van Den Berge

MODULE 3: VERGUNNINGSAANVRAAG

Deze module wordt gevolgd als de KLE in landbouwgebied ligt met als ruimtelijke bestemmingen: landschappelijke waardevolle agrarische gebieden, agrarische gebieden. AVES geeft standaardadvies: de lokale omgevingsambtenaar speelt hier de hoofdrol in de beoordeling en advisering.

In delen 3.1 en 3.2 reiken we handvatten om de vergunningsaanvraag tot wijzigen van KLE te beoordelen. We maken hier een onderscheid tussen ‘achterstallig beheer’ en het rooien van KLE.

Deel 3.1 beschrijft onder welke omstandigheden achterstallig beheer op een correcte manier kan uitgevoerd worden. Deel 3.2 biedt een waarderingskader om de KLE te scoren. Op basis van deze scoring kan de vergunningsaanvraag tot rooien beoordeeld worden.

In deel 3.3 gaan we in op de Soortentoets, die werd uitgevoerd door de aanvrager zelf, en nadien door de ambtenaar beoordeeld dient te worden.

3.1 ACHTERSTALLIG BEHEER

Van zodra de telgen / stammen een diameter van 20 cm (stamomtrek 63 cm) hebben bereikt, kan afzetten ervoor zorgen dat de KLE verdwijnt omdat de ingreep te groot en impacterend was.

Sommige snelgroeiende boomsoorten (zwarte els, wilgensoorten) kunnen alsnog vrij vlot afgezet worden bij diameters tussen de 20-30 cm, maar voor de meeste soorten is voorzichtigheid geboden.

- ➔ Mits een **gegarandeerde nazorg**, waarbij de stoven worden vrijgesteld zodat de slapende knoppen voldoende licht krijgen en gevrijwaard worden van vraat, kan achterstallig beheer opnieuw succesvol terug omgezet worden naar regulier beheer, onder specifieke vergunningsvoorwaarden: **ga naar module 8**.

Het risico op afsterven is echter reëel wanneer:

- ➔ de KLE in de schaduw van grote bomen, bos of huizen ligt;
- ➔ en/of het perceel erg verdroogd of vermest is;
- ➔ en/of wanneer de wilddruk zeer hoog is;
- ➔ en geen nazorg gegarandeerd kan worden.

In deze gevallen: weiger de vergunning. Oude hakhoutstoven die verder mogen uitgroeien zijn waardevolle elementen in ons landschap.

Opgelet: indien de telgen een diameter van 32 cm of meer hebben bereikt (dus een stamomtrek van 1m), is voor het afzetten (al dan niet de eerste keer) ook een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen nodig (VCRO).

3.2 WAARDERINGSKADER HOUTIGE, LIJNVORMIGE KLEINE LANDSCHAPSELEMENTEN

Bij een aanvraag tot wijzigen (rooien) van houtige, lijnvormige KLE, kan de omgevingsambtenaar de vergunning:

- Gunstig beoordelen gekoppeld aan vergunningsvoorwaarden, of
- Ongunstig beoordelen.

Om de KLE te waarderen, dienen **eerst drie ‘vetocriteria’ gecontroleerd** te worden via een ‘desktop sneltoets’. Als aan één van deze vetocriteria **voldaan** is, dan wordt de **aanvraag** sowieso **ongunstig geadviseerd** door de omgevingsambtenaar.

Indien géén van de vetocriteria geldig zijn voor de KLE in kwestie, wordt overgegaan tot de scoring van de KLE via onderstaand **waarderingskader**.

Het waarderingskader bevat criteria die de KLE naar ecologische, cultuurhistorische en recreatieve waarde inschatten. De score van de KLE wordt herleid tot een score op 10 (ook als niet alle criteria gescoord (kunnen) worden). Mogelijke resultaten:

- Indien de score van de KLE $\geq 8/10$, dan is de KLE in principe ‘onvervangbaar’: **de aanvraag wordt ongunstig geadviseerd**.
- Indien de score $< 8/10$ dan kan een vergunning worden **toegekend**, gekoppeld aan **vergunningsvoorwaarden**. Ga hiervoor naar module 8.

3.2.1 Vetocriteria via de ‘desktop sneltoets’

Controleer de volgende ‘vetocriteria’:

1. Is de schade die toebracht zal worden aan de KLE, vermijdbaar?
2. Bestaat de KLE reeds sinds de 18^e Eeuw?
3. Zijn er autochtone bomen en struiken aanwezig in de KLE?

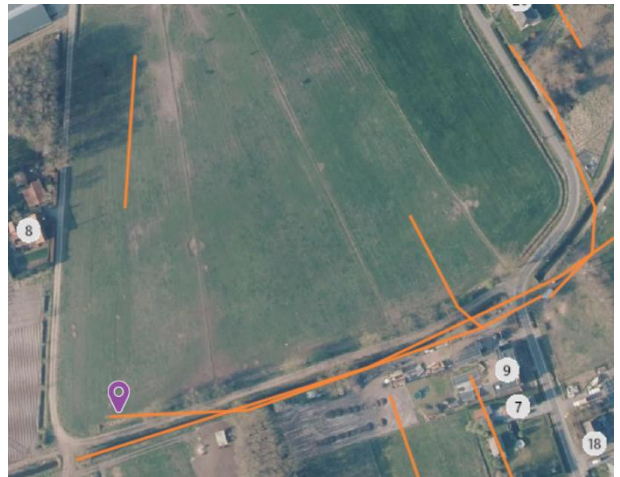
1. Vermijdbare schade KLE? (desktopcheck)

- ➔ Toelichting criterium: In het geval van een vergunningsplichtige activiteit zorgt de bevoegde overheid ervoor dat er geen vermijdbare schade aan de natuur kan ontstaan door ofwel de vergunning te weigeren ofwel redelijkerwijze voorwaarden op te leggen om de schade te voorkomen, te beperken of, indien dit niet mogelijk is, te herstellen. Dit is de natuurtoets, die altijd moet toegepast worden (Artikel 16, Natuurdecreet).
- ➔ Controle criterium: Vermijdbare schade is die schade die kan vermeden worden door de activiteit op een andere wijze uit te voeren (bv. met andere materialen, op een andere plaats, ...) en is overal in

Vlaanderen verboden. De vorm van de toetsing is niet vastgelegd. Belangrijk hier is de motivatie voor de specifieke vergunningsaanvraag: waarom kiest men ervoor om een bepaalde KLE te wijzigen? De vergunningsverlener neemt alle argumenten in overweging en oordeelt of de schade al dan niet vermijdbaar is. Bijvoorbeeld, wanneer een vergunning wordt aangevraagd voor het verwijderen van een haag omdat op die locatie een garage zal worden gebouwd, moet onderzocht worden of de schade vermijdbaar is door de locatie van het ingeplande gebouw te wijzigen. Dit moet worden afgewogen tegen de argumenten om het gebouw wel op de locatie van de haag in te plannen. Wanneer uiteindelijk wordt geoordeeld dat de schade weldegelijk vermijdbaar is binnen een redelijke context, dan wordt de vergunning geweigerd.

2. KLE stamt reeds uit de 18^e Eeuw (desktopcheck)

- ➔ Toelichting criterium: KLE van minstens 250 jaar oud zijn onvervangbaar. Ze herbergen doorgaans een veelvoud aan plant- en diersoorten, waaronder vaker organismen met een beschermde status. Het zijn ook belangrijke koolstofsinks in het landschap en het zijn cultuurhistorische elementen die getuigen van onze geschiedenis op het platteland.
- ➔ Controle criterium: Ouderdom en continuïteit van de KLE controleren kan via het geoportaal onroerend erfgoed (geo.onroenderfgoed.be): In 'informatielagen' houtkanten en bomenrijen voor verschillende kaarten (tijdsperiodes) aanzetten. *Kanttekening: de auteurs geven mee dat de kaarten kunnen helpen om te beoordelen hoe "oud"/onverstoord een element is maar mogen niet op niveau van een specifieke houtkant/perceel geïnterpreteerd worden. Een terreincheck blijft noodzakelijk.*

Links: houtkant met o.a. zeer oude meidoorns (met stamdiameter 30 cm) die doet vermoeden dat het om een 'Ferraris' houtkant gaat. © Sanne Van Den Berge. Rechts: Controle op de kaarten via het geoportaal onroerend erfgoed toont de aanwezigheid van de KLE aan tijdens verschillende periodes (1771 – 1860 – 1952) en bevestigt de continuïteit in het landschap.

3. **Aanwezigheid autochtone bomen en struiken (desktopcheck)**

- ➔ **Toelichting criterium:** KLE herbergen vaak nog autochtone genenbronnen. Deze zijn van groot belang, en dienen, indien gekend, maximaal beschermd te worden. Autochtone bomen en struiken zijn goed aangepast aan het Vlaamse klimaat en bodemtype. Ze vormen een unieke genetische bron die essentieel is voor de veerkracht van ecosystemen en toekomstige klimaatadaptatie. Ze dragen bij aan het behoud van het streekeigen landschap en hebben een belangrijke cultuurhistorische waarde.
- ➔ **Controle criterium:** De aanwezigheid van autochtone bomen en struiken is in oktober 2025 nog niet gebiedsdekkend in kaart gebracht voor Vlaanderen. ANB wil deze gegevens in de toekomst vrijgeven. Tot dan steunt de controle van dit criterium vooral op de terreinkennis van de ambtenaar, eventueel aangevuld met expertise van INBO, het Regionaal Landschap en andere specialisten.

3.2.2 Te scoren criteria

Controleer de te scoren criteria via een desktopcheck (4 criteria), gevolgd door een terreincheck (1 vetocriterium, 3 te scoren criteria).

Vul per criterium de waarden in in het **Excelbestand 'Waarderingskader houtige, lijnvormige KLE in het kader van de beoordeling van de omgevingsvergunningsaanvraag'**.

Desktop onderzoek

1. **Code biologische waarderingskaart**

- ➔ **Toelichting criterium:** De Biologische Waarderingskaart (BWK) biedt een objectieve inschatting van de natuurwaarde van een perceel (op basis van o.a. veldonderzoek, remote sensing...) waar KLE deel van kunnen uitmaken. De BWK is een breed erkend en betrouwbaar instrument (hoewel verouderd) dat kan gebruikt worden voor 'indicatieve ecologische scoring'.
- ➔ **Controle en waardering:** via de Biologische Waarderingskaart versie 2 (Geopunt Vlaanderen). KLE zijn vaak afzonderlijk gecodeerd op de BWK (algemene karteringseenheid 'k': staande voor klein landschapselement), maar aan deze code is geen rechtstreekse 'waardering' gelinkt. Gebruik daarom de waardering van het perceel waar de KLE deel van uitmaakt.

Scoring:

- 5: Biologisch zeer waardevol. Codes: z, wz
- 4: Biologisch waardevol. Codes: w, mwz, mz
- 3: Biologisch matig waardevol. Codes: mw
- 1: Biologisch minder waardevol. Codes: w

Waardering	Aanduiding op kaart ¹	Aanduiding
Biologisch zeer waardevol		z
Biologisch waardevol		w
Biologisch minder waardevol		m
Complex van biologisch waardevolle en zeer waardevolle elementen		wz
Complex van biologisch minder waardevolle, waardevolle en zeer waardevolle elementen		mwz
Complex van biologisch minder waardevolle en zeer waardevolle elementen		mz
Complex van biologisch minder waardevolle en waardevolle elementen		mw

Aangeklikte locatie

 Biologische waarderingskaart - versie 2

Identificator: **606182_v2014**

Biologische waardering: **biologisch zeer waardevol**

Code biologische waardering: **z**

Karteringseenheid 1: **houtkant met dominantie van els (Alnus sp.)**

Code karteringseenheid 1: **kha**

Boven: Legende voor de 'waarderingen' bij de Biologische Waarderingskaart met bijhorende codes. Bron: Vriens et al. 2011.
Onder: Ter illustratie: inzoom op de BWK waarbij een houtkant werd aangeklikt. Interpretatie van de informatie zoals weergegeven in Geopunt: deze houtkant (karteringscode kha) wordt als 'biologisch zeer waardevol' beschouwd (code z).

2. (Potentiële) stapsteen voor zeldzame soorten

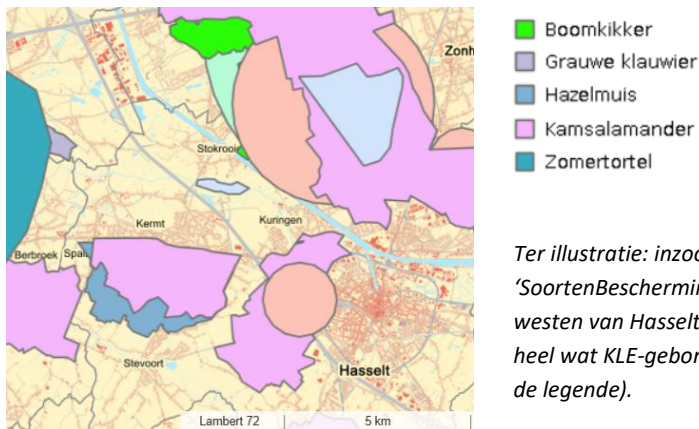
→ **Toelichting criterium:** KLE kunnen, naast hun habitatfunctie, ook een (potentiële) stapsteen vormen voor heel wat soorten, waaronder ook een resem zeldzame soorten.

Als indicator voor de stapsteenfunctie van KLE bekijken we of de KLE in het actiegebied ligt voor één (of meerdere) van de soorten waarvoor soortenbeschermingsprogramma's (SBP's) lopen, die een sterke link hebben met KLE: kamsalamander (heeft naast poelen ook KLE-rijk landhabitat), boomkikker, zomertortel, grauwe klauwier, hazelmuis en alle vleermuissoorten.

→ **Controle en waardering:** de actiegebieden van de SBP's vind je per soort terug op Geopunt Vlaanderen ('SoortenBeschermingsProgramma's').

Scoring:

- 3: KLE ligt in één van de actiegebieden
- 0: KLE ligt buiten de actiegebieden

Ter illustratie: inzoom op de kaart

'SoortenBeschermingsProgramma's' voor de regio ten noord-westen van Hasselt. Er worden actiegebieden afgebakend voor heel wat KLE-gebonden beschermde soorten (weergegeven in de legende).

3. Ouderdom

- ➔ Toelichting criterium: de leeftijd van de KLE is een indicator voor zowel de ecologische, cultuurhistorische als recreatieve waarde ervan. Hoe ouder de KLE, hoe hoger de (potentiële, maar in vele gevallen ook de werkelijke) biodiversiteitswaarde. Zo herbergen oudere KLE doorgaans meer bodembiota, voedselbronnen en nestgelegenheden. Oudere KLE vormen echte cultuurhistorische landschapselementen en zijn waardevolle bezienswaardigheden.
- ➔ Controle en waardering:
 - Kaarten:
 - Ouderdom en continuïteit: Kaarten landschapsevolutie via geoportaal onroerend erfgoed (geo.onroerenderfgoed.be)
 - Erfgoedobjecten in de inventaris: via geo.onroerenderfgoed.be – bij legende onderaan 'wetenschappelijke inventarissen' aanvinken: beperken tot landschappelijk erfgoed. KLE zijn afzonderlijke elementen, maar gehelen kunnen ook relevant zijn: dan gaat het om een groter gebied met erfgoedelementen die niet noodzakelijk allemaal afzonderlijk opgenomen worden. Vanaf de kaart kan je doorklikken op het element/geheel om dan te zien wat er juist relevant van is.
 - Scoring:
 - 5: Erfgoedobject
 - 4: Aanwezig sinds 19^e Eeuw
 - 3: Aanwezig sinds 1944
 - 2: Aanwezig sinds 1971
 - 1: Aanwezig sinds 2000
 - 0: Recenter

4. Onderdeel recreatieve route of bufferfunctie

- ➔ Toelichting criterium: wanneer een KLE deel uitmaakt van een recreatieve route (zoals een wandel-, fiets- of ruiterspad), draagt het bij aan de belevingswaarde van het landschap. De KLE draagt potentieel bij aan de zichtbaarheid van de route, vormt een herkenningspunt of biedt een rustplek (bv. als een schaduwplekje in de zomer). Wanneer de KLE een duidelijke buffer vormt tussen bv. een woonwijk en een KMO-zone of een akkercomplex en een natuurgebied, vervult deze een belangrijke 'schermfunctie'.
- ➔ Controle en waardering: Kaarten met fietsknooppuntennetwerk en wandelnetwerken op Geopunt, of kaarten voor toeristische en recreatieve routes binnen de gemeente. Bufferfunctie kan o.a. op basis van luchtfoto's gecontroleerd worden.

Scoring:

- 5: Ligt langs een recreatieve route / vervult een belangrijke bufferfunctie
- 0: Ligt niet langs een recreatieve route / vervult geen belangrijke bufferfunctie

Een haag met opgaande bomen kleedt het landschap in en biedt schaduw aan gebruikers van de aanpalende trage weg. © Sanne Van Den Berge

Terreincheck

0. Vetocriterium: aanwezigheid beschermde soorten (terreincheck)

Indien beschermde soorten worden vastgesteld op terrein: **adviseer de aanvraag ongunstig.**

- ➔ Toelichting criterium: KLE kunnen een habitat vormen voor verschillende soorten planten en dieren. Hiervan zijn er een (heel) aantal beschermd in Vlaanderen via het Soortenbesluit (uitvoeringsbesluit van artikel 51 van het Natuurdecreet). Hiervan zijn er ook een heel aantal met een link met KLE. Betekenisvolle verstoring van deze soorten is verboden. Ook het gedeeltelijk verwijderen van de KLE kan tot een mogelijke verstoring leiden.
- ➔ Controle criterium: De aanwezigheid van al deze beschermde soorten controleren is echter niet evident. Controleer op z'n minst voor de volgende soorten, waarvoor hun aanwezigheid en / of hun nesten / rustplaatsen eenvoudig gecontroleerd kunnen worden:

Flora

Controleer de **struiklaag** op de aanwezigheid van de volgende soorten³ (jaarrond controleerbaar):

- Alle soorten rozen, behalve bosroos (*Rosa arvensis*) en hondsroos (*Rosa canina*). In KLE komt bv. heggenroos (*Rosa corymbifera*) vaak voor.

Blloeiende heggenroos (Rosa corymbifera) heeft z'n naam niet gestolen en komt dikwijls voor in heggen en houtkanten in Vlaanderen. © Ecopedia

³ Gebruik geschikte naslagwerken voor determinatie, inspiratie is te vinden op <https://www.ecopedia.be/soortbeheer/flora-van-vlaanderen>

Controleer de **kruidlaag** op de aanwezigheid van de volgende soorten (jaarrond controleerbaar):

- Alle soorten orchideeën. De brede wespenorchis (*Epipactis helleborine*) en de grote keverorchis (*Neottia ovata*) zijn soorten die geregeld in KLE voorkomen in Vlaanderen! Hun uitgebloeide bloeiwijzen blijven zichtbaar ook na het groeiseizoen.
- Dopheide (*Erica tetralix*). Deze soort komt af en toe voor in KLE in de Antwerpse en Limburgse Kempen.

Brede wespenorchis is vaak terug te vinden in de kruidlaag van houtkanten in Vlaanderen. © Sanne Van Den Berge

Fauna

Controleer de **individuele bomen en struiken** op de aanwezigheid van nesten of hollen. Hiermee worden in de praktijk de aanwezigheid van soortengroepen broedvogels en vleermuizen gecontroleerd. Volg hiervoor de richtlijnen zoals opgesteld door ANB:

https://natuurenbos.vlaanderen.be/sites/default/files/documenten/Soortentoets_bomen_praktisch_versie_092024.pdf.

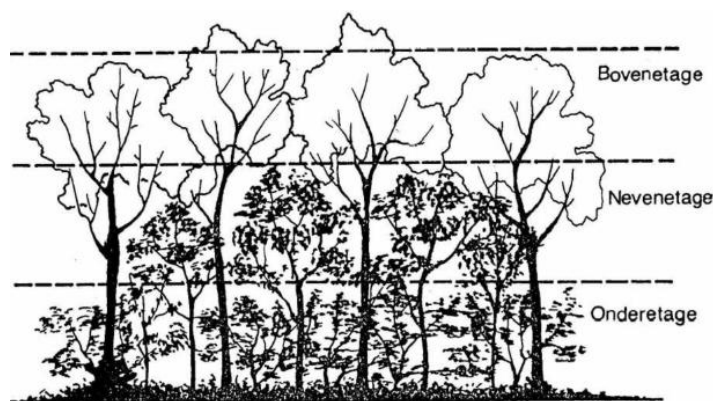
1. Gelaagdheid

→ Toelichting criterium: Een grotere structuurvariatie via een duidelijke gelaagdheid leidt tot meer niches aanwezig in de KLE, waardoor meer soorten er een rustplaats, nestplaats, overwinteringsplaats... vinden. Variatie in de verticale structuur (verschillende soorten die voorkomen in de kruidlaag – struiklaag – boomlaag van verschillende hoogtes) draagt dus bij aan de lokale biodiversiteit.

→ Controle en waardering: Op het zicht (ter plaatse).

Scoring:

- 3: Goed ontwikkelde boom-, struik- en kruidlaag
- 2: Enkel boomlaag met kruidlaag of enkel struiklaag met kruidlaag
- 1: Enkel boomlaag of struiklaag, geen goed ontwikkelde kruidlaag

Weergave van gelaagdheid in vegetatie. 'Bovenetage' stemt overeen met de boomlaag, 'nevenetage' omvat bomen en struiken die niet zo hoog komen als de bomen uit de boomlaag, 'onderetage' omvat de verjonging van bomen en struiken en de kruidlaag.

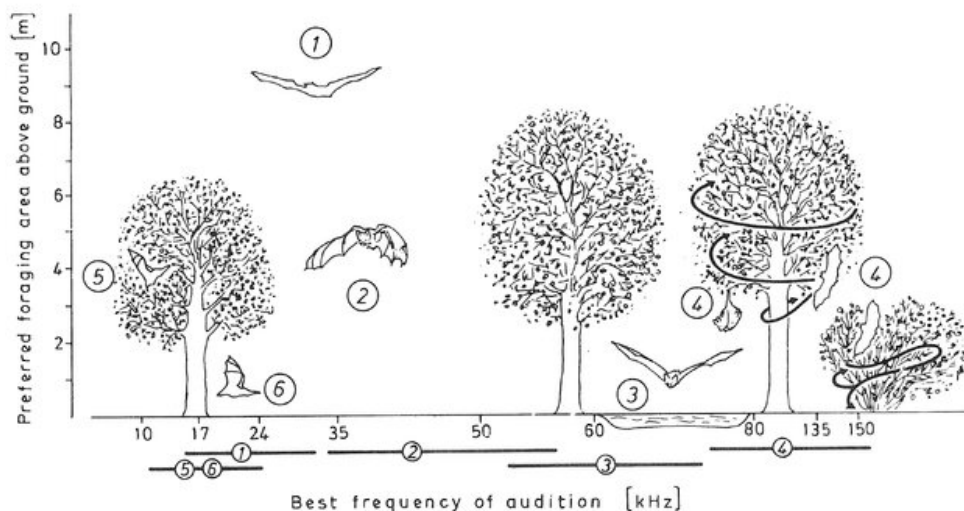
2. Hoogte

Toelichting criterium: De hoogte van de bomen in een houtkant beïnvloedt sterk de ecologische en landschappelijke waarde. Hogere bomen creëren verticale gelaagdheid, wat de biodiversiteit bevordert doordat verschillende diersoorten gebruikmaken van verschillende hoogtezones (vogels, vleermuizen, insecten). Daarnaast dragen hoge bomen bij aan het microklimaat door wind te breken, schaduw te bieden en vocht vast te houden. Landschappelijk versterken ze de structuur, herkenbaarheid en belevingswaarde van het gebied.

→ Controle en waardering: Op het zicht (ter plaatse).

Scoring:

- 3: Hoogste boom > 20 m
- 2: Hoogte tussen 12 – 20 m
- 1: Hoogte < 12m

Illustratie van het gebruik van verschillende hoogtezones in KLE aan de hand van het foeragegedrag van verschillende vleermuissoorten. Sommige soorten jagen hoog boven en rondom boomkruinen heen, terwijl andere juist laag boven de grond blijven. Het voorkomen van hoge bomen maakt een KLE 'bruikbaar' voor meer soorten. Originele figuur uit Rachwald & Fuszara 2015

3. **Habitatboom of veteranboom aanwezig**

→ **Toelichting criterium:** **Habitatbomen** zijn bomen die specifieke 'niches' bevatten zoals holtes, loshangende schors, uitscheurwonden... (Ecopedia: <https://www.ecopedia.be/bos/habitatbomen>). Deze niches worden 'microhabitats' genoemd en maken de boom (extra) ecologisch waardevol, omdat deze niches een variatie aan soorten kunnen ondersteunen. **Veteraanbomen** zijn een bijzondere vorm van habitatbomen. Het zijn habitatbomen die door hun hoge leeftijd een unieke vorm en structuur aangenomen hebben. Ze bevinden zich in een late fase van hun leven, waarin de boom geheel of gedeeltelijk hol wordt en een natuurlijke kroonreductie ondergaat.

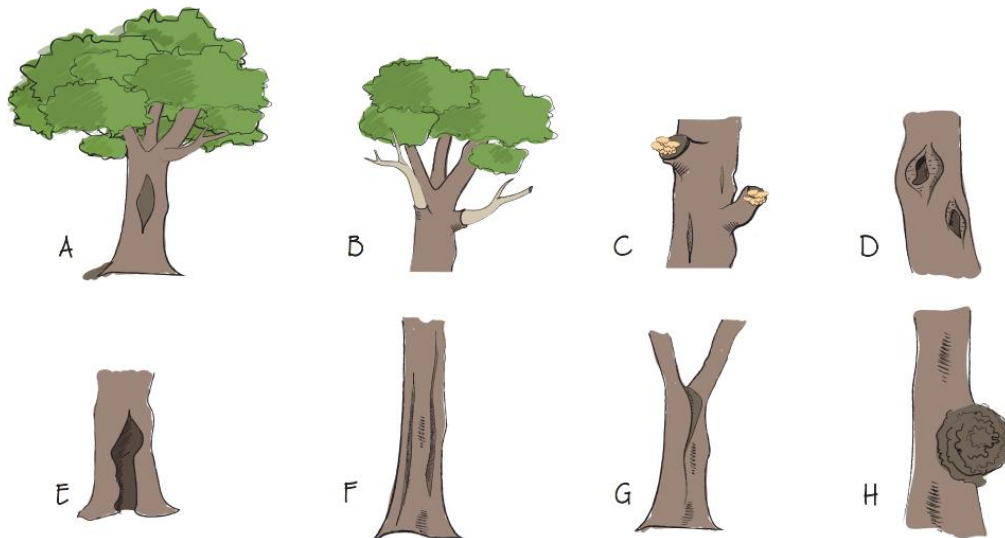
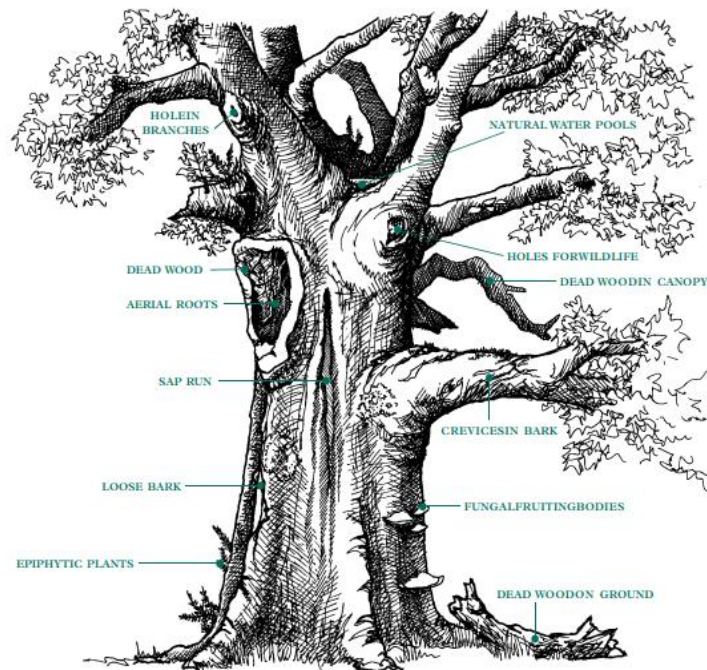
Opgeliet: als je effectief holtes waarneemt in één of meerdere van de bomen in de KLE dan is voldaan aan het vetocriterium: aanwezigheid beschermde soorten → Adviseer de aanvraag ongunstig.

→ **Controle en waardering:**

- Veteranbomen herken je aan een opvallend grote stamomtrek en / of duidelijke holten in de romp, (uithollingsproces aan de gang), en / of delen van de schors ontbreken, en / of dood hout in de kruin, en / of aanwezigheid van schimmelvruchtlichamen en / of epifytische planten.
- Habitatbomen kan je herkennen aan hun specifieke 'niches' zoals holtes, scheuren en spleten, loshangende schors, dode dikke takken aanwezig in de kruin, vervormingen, ...

Scoring:

- 5: Veteranboom of habitatboom aanwezig.
- 0: Geen veteranboom of habitatboom aanwezig.

Boven: Schets van een veteranboom, met aanduiding van typerende structuren en kenmerken (in het Engels). Bron: Ancient Tree Forum.

Onder: Structuren aan bomen die aanleiding geven om deze aan te wijzen als habitatboom: A. holte; B. dood hout in de kroon; C. houtpaddenstoelen; D. Beschadigingen met littekenweefsel; E. Beschadigingen aan de stamvoet; F. scheuren; G. uitgescheurde vorken; H. vergroeiingen. Bron: TU Berlin, Institut für Ökologie, overgenomen uit het Praktijkboek bosbeheer

3.3 SOORTENTOETS

Het Soortenbesluit in Vlaanderen beschermt wilde dier- en plantensoorten door het verbod op schadelijke handelingen, en de soortentoets beoordeelt of geplande activiteiten negatieve effecten hebben op deze soorten en hun leefgebieden, zodat passende maatregelen genomen kunnen worden.

Uitgevoerd door de aanvrager

De aanvrager van een omgevingsvergunning dient een soortentoets uit te voeren: er moet worden nagegaan dat de wijziging van de KLE geen negatieve effecten zal hebben op beschermde soorten (fauna en flora). Deze soortentoets wordt echter vaak niet toegevoegd aan de aanvraag, omdat ze niet expliciet wordt gevraagd binnen de omgevingsvergunningsprocedure.

Hoe de soortentoets praktisch aangepakt kan worden, wordt weergegeven op de website van het ANB:

https://natuurenbos.vlaanderen.be/sites/default/files/documenten/Soortentoets_bomen_praktisch_versie_092024.pdf

Dubbelcheck soortentoets

De **vergunningverlener** voert de toets dus **zelf niet uit**. Echter, idealiter gaat de vergunningverlener zelf ook aan de slag om een aantal belangrijke zaken ter plaatse en via desktop analyse te controleren.

In deze handleiding wordt in module 3.2 weergegeven hoe de criteria 'aanwezigheid zeldzame soorten' en 'stapsteen zeldzame soorten' kunnen nagegaan worden. Bij het beoordelen van deze criteria, wordt in se de soortentoets uitgevoerd: een 'dubbelcheck', die cruciaal is. De vergunningaanvrager is immers niet altijd op de hoogte van de verplichte soortentoets en/of beschikt niet steeds over voldoende kennis om deze correct uit te voeren.

MODULE 4: ADVIES VAN AVES

In het omgevingsvergunningsproces speelt het advies van AVES een cruciale rol bij aanvragen die invloed kunnen hebben op bepaalde gebieden. Deze module beschrijft wanneer en hoe het advies van AVES wordt opgevraagd, hoe het advies wordt onderbouwd, en welke verplichtingen hieruit voortvloeien voor de vergunningsverlener. Advies van AVES zorgt ervoor dat de impact op de natuur zorgvuldig wordt beoordeeld voordat een vergunning wordt toegekend.

Wanneer de handeling vergunningsplichtig is onder het Natuurdecreet, wordt altijd het advies van AVES opgevraagd. In een aantal ruimtelijke bestemmingen en overdrukken (beschreven in module 2) geeft AVES inhoudelijk advies. De adviesvraag gebeurt automatisch via het omgevingsloket.

AVES zal altijd de natuurtoets uitvoeren. In Vogel- en Habitatrichtlijngebied zal AVES ook de habitattoets met passende beoordeling uitvoeren.

De vergunningsverlener is niet verplicht om het advies van AVES te volgen. Indien de vergunningsverlener het advies van AVES echter niet volgt, moet men deze beslissing motiveren. In de meeste gevallen betekent dit dat men moet kunnen aantonen dat er geen vermijdbare schade aan de natuur zal worden toegebracht, en dat er dus aan de natuurtoets voldaan is.

Als AVES binnen de termijn van 30 dagen geen advies uitbrengt over een omgevingsvergunningsaanvraag, wordt dit advies geacht gunstig te zijn en kan de vergunningverlenende overheid de procedure verderzetten en beslissen zonder het advies.

Na de interpretatie van het advies van AVES, wordt al dan niet een vergunning toegekend. Wanneer een vergunning wordt toegekend, worden hier vergunningsvoorwaarden aan gekoppeld. Ga hiervoor naar module 8.

MODULE 5: BESCHERMDE GOEDEREN

Bij ingrepen aan KLE die beschermd zijn onder het Onroerenderfgoeddecreet, moet nagegaan worden of er advies of toelating nodig is van het Agentschap Onroerend Erfgoed (AOE). Deze module verduidelijkt wanneer en hoe dit advies of deze toelating wordt opgevraagd, afhankelijk van het Natuurdecreet. Afhankelijk van het type bescherming en de aard van de wijziging, verloopt de procedure via het omgevingsloket of rechtstreeks via AOE.

Wanneer de houtige, lijnvormige KLE beschermd is onder het Onroerenderfoeddecreet en dus valt onder beschermd cultuurhistorisch landschap, beschermde archeologische site, beschermd monument of beschermd stads- of dorpsgezicht, moet advies of toelating gevraagd worden bij AOE. Ook geldt voor deze elementen een bijzondere zorg- en motiveringsplicht.

5.1 WIJZIGING KLE IS VERGUNNINGSPLICHTIG ONDER HET NATUURDECREET OF HET VCRO

Indien de gevraagde handeling wijzigingen aanbrengt aan een object dat beschermd is onder het Natuurdecreet of het VCRO (en er dus een vergunning wordt aangevraagd via het Omgevingsloket) én onder het Onroerenderfgoeddecreet, zal er automatisch advies opgevraagd worden bij AOE. Het advies van AOE wordt opnieuw via het omgevingsloket gecommuniceerd naar de omgevingsambtenaar.

Wanneer na het advies van AOE een vergunning wordt toegekend, worden hier vergunningsvoorwaarden aan gekoppeld. Ga hiervoor naar module 8.

5.2 WIJZIGING KLE IS NIET VERGUNNINGSPLICHTIG ONDER HET NATUURDECREET OF HET VCRO

Indien de gevraagde handeling wijzigingen aanbrengt aan een object dat niet beschermd is onder het Natuurdecreet of VCRO, moet er geen omgevingsvergunning aangevraagd worden. Indien de betreffende gemeente een erkende onroerenderfgoedgemeente is, moet toelating aangevraagd worden bij de gemeente zelf. Indien niet, moet de burger toelating vragen bij AOE. Dit kan via deze website:

<https://www.onroerenderfgoed.be/aanvraag-van-de-toelating-voor-handelingen-aan-beschermd-onroerend-erfgoed>

Iedere wijziging aan een beschermd stads- of dorpsgezicht die zichtbaar is vanaf de openbare weg, moet bovendien gemeld worden bij het college van burgemeester en schepenen.

In dit geval is er geen rol voor de lokale omgevingsambtenaar, behalve eventueel doorverwijzen naar bovenstaande.

MODULE 6: VOORSCHRIFTEN RUP

Op basis van de vastgestelde inventaris van het landschappelijk erfgoed kan een gemeente of provincie ervoor kiezen om een erfgoedlandschap op te nemen in een ruimtelijk uitvoeringsplan (RUP). Zodra een erfgoedlandschap in een RUP is opgenomen, gelden de juridisch bindende stedenbouwkundige voorschriften die in dat RUP zijn vastgelegd. Deze voorschriften kunnen onder meer bepalen welke werken of ingrepen verboden of beperkt zijn, op welke manier waardevolle elementen zoals KLE moeten worden behouden. De overheid mag geen vergunning toekennen die in strijd is met deze voorschriften.

Wanneer een erfgoedlandschap in een RUP wordt opgenomen, blijft de inventarisstatus bestaan. Dat betekent dat voor bepaalde ingrepen nog steeds de bijzondere zorg- en motiveringsplicht geldt. Tegelijk zijn nu ook de bindende **stedenbouwkundige voorschriften van het RUP** van toepassing, aangezien het RUP aan het gebied de specifieke bestemming 'erfgoedlandschap' toekent.

De omgevingsambtenaar speelt hierbij een belangrijke toetsende rol. Hij of zij moet bij de beoordeling van omgevingsvergunningsaanvragen nagaan of de geplande werken verenigbaar zijn met zowel de inventarisstatus als de bindende voorschriften van het RUP. De omgevingsambtenaar moet expliciet motiveren hoe met deze erfgoedwaarden rekening is gehouden en erop toezien dat er geen vergunning wordt verleend die strijdig is met het RUP.

Wanneer de KLE daarnaast ook gelegen is in de bestemming 'Gemengd Openruimtegebied met Cultuurhistorische Waarde', moet AOE verplicht om **advies** worden gevraagd. Het AOE brengt dan een inhoudelijk advies uit over de erfgoedimpact en kan voorwaarden of aanpassingen voorstellen. Dit advies moet door de omgevingsambtenaar worden opgenomen in zijn verslag en gemotiveerd worden afgewogen. Als AOE geen advies uitbrengt binnen 30 dagen, wordt dit advies geacht gunstig te zijn en kan de vergunningverlenende overheid de procedure verderzetten.

MODULE 7: ZORGPLICHT

Ook wanneer er geen vergunningsplicht geldt voor het wijzigen van houtige, lijnvormige kleine landschapselementen (KLE), blijft de zorgplicht onverminderd van kracht. In deze module wordt toegelicht wat de zorgplicht inhoudt en welke verantwoordelijkheid dit met zich meebrengt voor iedereen die handelingen stelt in of nabij KLE. De zorgplicht is een algemene verplichting tot zorg voor de natuur en kan door de omgevingsambtenaar onder de aandacht gebracht worden bij een aanvraag in de 'overige bestemmingen'.

In de 'overige bestemmingen' van Tabel 1 is het wijzigen van lijnvormige, houtige KLE niet vergunningsplichtig.

De zorgplicht geldt echter altijd. De zorgplicht schrijft voor dat iedereen die ingrijpt op of in de onmiddellijke

omgeving van KLE en die weet of op redelijkerwijze kan vermoeden dat die KLE daardoor kunnen beschadigd of vernietigd worden, verplicht is om alle maatregelen te nemen die redelijkerwijze van hem kunnen worden geveerd om schade of vernietiging te voorkomen, te beperken of indien dit niet mogelijk is, te herstellen. De zorgplicht houdt dus in dat iedereen altijd en overal zorg moet dragen voor de natuur.

Een mogelijke doorwerking van de zorgplicht is dat bij schade of verwijdering van KLE een vorm van compensatie wordt uitgevoerd, bijvoorbeeld door de aanplant van een nieuw natuurelement elders. Deze benadering geldt eveneens voor KLE in bouwgebied, waar de zorgplicht onverkort van toepassing blijft.

De omgevingsambtenaar kan dit informatief meegegeven aan de aanvrager, zodat duidelijk is dat een ingreep gevolgen heeft voor het landschap en dat herstel elders wenselijk is.

MODULE 8: TOEKENNEN VERGUNNING

Indien de aanvraag tot wijzigen van de houtige, lijnvormige KLE vergund wordt, dan worden hier vergunningsvoorwaarden aan gekoppeld. Module 8 formuleert deze vergunningsvoorwaarden voor het hervatten van achterstallig beheer in de KLE (Deel 8.1) en voor het effectief rooien van de KLE (Deel 8.2).

8.1 VERGUNNINGSVOORWAARDEN ACHTERSTALLIG BEHEER

- Ga gefaseerd te werk: neem **25%** van de oude stoven opnieuw in beheer en wacht het resultaat hiervan af vooraleer het beheer verder te zetten. Neem een **rustperiode van minstens 2 jaar** in rekening (idealiter een periode van 5 jaar). Als de bomen weer vitaal uitlopen en de scheuten blijven in leven, dan kan de oogst grootschaliger.
- Een andere manier van **gefaseerd** oogsten is **per stoof** slechts een deel af te zetten. Laat bij de eerste snoeibeurt enkele zware takken op de stoof staan om deze 2 jaar later, als de boom voldoende nieuw lot heeft, af te zagen.
- Zet steeds **10-30 cm boven de stoof** af om voldoende slapende knoppen te vrijwaren.
- Sta in voor de **nazorg**: behoed de afgezette stoven of stammen van overgroeiing en bescherm hen tegen eventuele wilddruk.
- Indien **habitatbomen en veteranabomen** aanwezig zijn: **bescherm deze maximaal** en neem deze niet mee in het omvormingsbeheer. Duid deze aan zodat ze ook in de toekomst gevrijwaard blijven (door bv. een blauwe bol op de stam te bevestigen cf. methodiek in bosbouw). Een aangepast beheer van veteranabomen kan aangewezen zijn (<https://www.ecopedia.be/artikel/het-beheer-van-veteraanbomen-0>).
- **Beheerresten** mogen **niet ter plaatse** versnipperd en achtergelaten worden in de KLE om aanrijking van nutriënten (en bijgevolg verzuuring) te voorkomen.

8.2 VERGUNNINGSVOORWAARDEN ROOIEN KLE

Voeg de volgende **motivatie en bindende voorwaarden** toe, gelinkt aan de score van de KLE (cf. module 3):

Score KLE 7-6/10

Er zal vergund een waardevolle en eigenlijk onvervangbare KLE verdwijnen. Om hiervoor te compenseren, wordt een **factor 2** toegepast op de oppervlakte van de originele KLE om de natuurschade door rooien te beperken:

- Plant een nieuwe KLE aan met een **verdubbelde** oppervlakte t.o.v. de originele KLE; Bij een gelijke breedte (waarbij de breedte van de originele KLE wordt gemeten aan de buitenkant van de stammen) wordt een KLE die dubbel zo lang is aangeplant. Deze lengte hoeft niet in één stuk gerealiseerd te worden, de aanplant kan ook bestaan uit (maximum) twee nieuwe KLE.

Score KLE 5-4/10

Er zal vergund een waardevolle en eigenlijk onvervangbare KLE verdwijnen. Om hiervoor te compenseren, wordt een **factor 1.5** toegepast op de oppervlakte van de originele KLE om de natuurschade door rooien te beperken:

- Plant een nieuwe KLE aan van **anderhalf** maal de oppervlakte t.o.v. de originele KLE; Bij een gelijke breedte (waarbij de breedte van de originele KLE wordt gemeten aan de buitenkant van de stammen) wordt een KLE met anderhalf maal de originele lengte aangeplant. Deze lengte hoeft niet in één stuk gerealiseerd te worden, de aanplant kan ook bestaan uit (maximum) twee nieuwe KLE.

Score KLE < 4/10

Er zal vergund een waardevolle KLE verdwijnen. Om hiervoor te compenseren, wordt opgelegd om een nieuwe KLE aan te planten om de natuurschade door rooien te beperken:

- Plant een nieuwe KLE aan van **dezelfde oppervlakte** t.o.v. de originele KLE; Bij een gelijke breedte (waarbij de breedte van de originele KLE wordt gemeten aan de buitenkant van de stammen) wordt een KLE met dezelfde lengte aangeplant. Deze lengte dient in één stuk gerealiseerd te worden, de aanplant kan dus niet bestaan uit twee nieuwe KLE.

Leg vervolgens ongeacht de score van de KLE **alle** volgende voorwaarden op als **bindende vergunningsvoorwaarden**:

Rooien:

- Verwijder de KLE niet tijdens de schoontijd (1 april tot 30 juni).
- Vrijwaar de bodem zoveel mogelijk van sterke verstoring: voer geen werken uit als de bodem te nat is, of gebruik rijplaten.

Compenseren:

- Plant aan **in de buurt van de originele KLE** met het opzet de connectiviteit / stapsteenfunctie op termijn opnieuw te creëren, tijdens het eerste plantseizoen na het rooien van de KLE.

- Plant enkel **streekeigen soorten** die geschikt zijn voor de **standplaats**. Meer info vindt u op www.bomenwijzer.be en op www.plantvanhier.be. (Opgelet: in geval van erfgoedbomen kan het AOE andere voorwaarden opleggen).
- De **soortenrijkdom (boom- en struiksoorten)** van de originele KLE moet **minstens geëvenaard** worden in de nieuwe KLE. Bv. als er in de originele KLE vier verschillende soorten voorkomen, dan worden ook minstens vier verschillende soorten aangeplant.

Nazorg en inboeten:

- **Stel** de aanplant **voldoende vrij** zodat de bomen en struiken voldoende licht ontvangen en niet overgroeid geraken.
- **Bescherm** jonge bomen en struiken indien nodig tegen verkeer en grazend vee. Plaats bijvoorbeeld een afsluiting of gebruik geurmiddelen of wildspiraal.
- Monitor de kwaliteit van de aanplant. **Boet** alle bomen en struiken **in** die niet vitaal uitgroeien, tot de KLE hersteld is. De nazorg is immers minstens even cruciaal als kwalitatieve aanplant.

Geef eventueel ook (vrijblijvend) advies mee rond plantafstanden en soortensamenstelling:

- Bij aanplant houtkant: Gebruik bosgoed is OK. Laat minstens 1 meter afstand tussen verschillende bomen of struiken zodat ze ruimte hebben om te groeien. Kies voor minstens drie verschillende boom- en / of struiksoorten (of meer, indien er in de originele KLE reeds meer dan drie soorten voorkwamen). Plant de soorten in kleine groepjes (4 -6 stuks) aan.
- Bij aanplant heg: Gebruik bosgoed is OK. Laat minstens 0.5 meter afstand tussen verschillende bomen of struiken zodat ze ruimte hebben om te groeien. Kies voor minstens drie verschillende boom- en / of struiksoorten (of meer, indien er in de originele KLE reeds meer dan drie soorten voorkwamen). Plant de soorten in kleine groepjes (4 -6 stuks) aan.
- Bij aanplant bomenrij: Kies voor spullen of hoogstammen. Kies zelf de plantafstand tussen de bomen, maar zorg dat er minstens evenveel bomen worden gecompenseerd als in de originele KLE. Opgelet: indien compensatiefactor 1.5 of 2 van toepassing is (zie eerder), dan wordt het aantal originele bomen hier ook mee vermeerderd.

EXTRA INFO: HANDHAVING

Wanneer het wijzigen of verwijderen van houtige, lijnvormige kleine landschapselementen vergunningsplichtig of verboden is, maar toch gebeurt zonder vergunning of ontheffing, gaat het om een overtreding. Handhaving kan plaatsvinden op lokaal (gemeente/intergemeentelijk/politiezone), provinciaal en gewestelijk niveau (ANB/Natuurinspectie).

Gemeenten beschikken over gemeentelijke omgevingshandhavers/toezichthouders die toezicht uitoefenen binnen de eigen gemeente; zij kunnen ook in aangrenzende gemeenten, binnen een intergemeentelijk samenwerkingsverband of politiezone worden ingezet, mits voorafgaande toestemming. Intergemeentelijke toezichthouders zijn bevoegd in de deelnemende gemeenten van het samenwerkingsverband; politiezone-toezichthouders in de gemeenten van de zone. Ook op provinciaal niveau zijn toezichthouders actief. Bij een vermoedelijke inbreuk (bv. illegaal rooien van een houtkant) stelt de toezichthouder de feiten vast en maakt een vaststellingsverslag op. Dat verslag gaat naar de bevoegde handhavingsdiensten, die vervolgens bestuurlijke maatregelen kunnen opleggen of een strafrechtelijk traject opstarten. Politie (binnen de politiezone) kan, als gerechtelijke politie, processen-verbaal opmaken.

Op gewestelijk niveau verzekert ANB de handhaving van o.a. het Natuurdecreet en alle bijhorende uitvoeringsbesluiten. Binnen het ANB heeft de Natuurinspectie toezichtsbevoegdheid op de naleving van de regelgeving. De Natuurinspecteurs zijn ook officiers van de gerechtelijke politie en kunnen dus opsporingsdaden stellen bij vermoeden van een strafbare schending van de regelgeving.

Wanneer een overtreding wordt vastgesteld of gemeld, is het belangrijk dit te melden aan de lokale handhaving of door te geven aan de dienst Natuurinspectie van ANB.

Per mail kan dit via de bevoegde natuurinspectieregio:

- Inspectieregio West (provincies West-Vlaanderen en Oost-Vlaanderen)
E-mail: natuurinspectie.west.anb@vlaanderen.be
- Inspectieregio Midden-Vlaanderen (provincie Antwerpen en arrondissement Halle-Vilvoorde)
E-mail: natuurinspectie.middenvlaanderen.anb@vlaanderen.be
- Inspectieregio Oost (provincie Limburg en arrondissement Leuven)
E-mail: natuurinspectie.oost.anb@vlaanderen.be

Natuurinspectie kan daarnaast ook bereikt worden via het algemene nummer: 02/553 09 96.

